

оповідання з історії алгебри, зокрема про внесок української ученої спільноти в розвиток цієї науки.

Бажаємо успіху!

ШАНОВНІ КОЛЕГИ ТА КОЛЕЖАНКИ!

У книжці дібрано великий і різноманітний дидактичний матеріал. Проте за один навчальний рік усі задачі розв'язати неможливо, та в цьому й немає потреби. Разом з тим набагато зручніше працювати, коли є значний запас задач. Це дає можливість реалізувати принципи рівневої дифереціації та індивідуального підходу в навчанні.

Ми дуже сподіваємося, що цей підручник стане надійним помічником у вашій нелегкій та шляхетній праці.

Блакитним кольором позначено номери задач, що рекомендовані для домашньої роботи, **пурпуровим** кольором — номери задач, що рекомендовані для розв'язування усно.

У деяких пунктах частину тексту розміщено на кольоровому фоні. Так виокремлено матеріал, який на ваш розсуд можна віднести до необов'язкового для вивчення.

Бажаємо творчої наснаги й терпіння.

Умовні позначення

n° завдання, що відповідають початковому та середньому рівням навчальних досягнень;

$n^{\cdot}$ завдання, що відповідають достатньому рівню навчальних досягнень;

n^{**} завдання, що відповідають високому рівню навчальних досягнень;

n^* задачі для математичних гуртків і факультативів;

● закінчення доведення теореми;

◀ закінчення розв'язування прикладу;

💻 завдання, які можна виконувати за допомогою комп'ютера;

рубрика «Говоримо та пишемо українською правильно»;

рубрика «Коли зроблено уроки».

§ 1

АЛГЕБРАЇЧНІ ВИРАЗИ. РІВНЯННЯ З ОДНІЄЮ ЗМІННОЮ

- У цьому параграфі ви навчитеся спрощувати вирази, ознайомитеся з формулами та прийомами, які допомагають полегшити роботу з перетворення виразів.
- Дізнаєтеся, що піднесення числа до квадрата й куба — окремі випадки нової арифметичної дії.
- Навчитесь класифікувати алгебраїчні вирази.
- Дізнаєтеся, що багато відомих вам рівнянь можна об'єднати в один клас.

1. Вступ до алгебри

Алгебра — для вас новий шкільний предмет. Проте ви вже знайомі з «азбукою» цієї науки. Так, коли ви записували формули та складали рівняння, вам доводилося позначати числа буквами, конструюючи **буквені вирази**.

Наприклад, записи a^2 , $(x+y)^2$, $2(a+b)$, $\frac{x-y+z}{2}$, abc , $\frac{m}{n}$ є буквеними виразами.

Наголосимо, що не будь-який запис, складений із чисел, букв, знаків арифметичних дій і дужок, є буквеним виразом. Наприклад, запис $2x +) - ($ є беззмістовним набором символів.

Разом з тим вираз, складений з однієї букви, вважають буквеним виразом.

Розглянемо буквений вираз $2(a+b)$. Ви знаєте, що за його допомогою можна знайти периметр прямокутника зі сторонами a і b . Якщо, наприклад, букви a і b замінити відповідно числами 3 і 4, то дістанемо **числовий вираз** $2(3+4)$. За таких умов периметр прямокутника дорівнюватиме 14 одиницям довжини. Число 14 називають **значенням числового виразу** $2(3+4)$.

Зрозуміло, що замість букв a і b можна підставляти й інші числа, отримуючи щоразу новий числовий вираз.

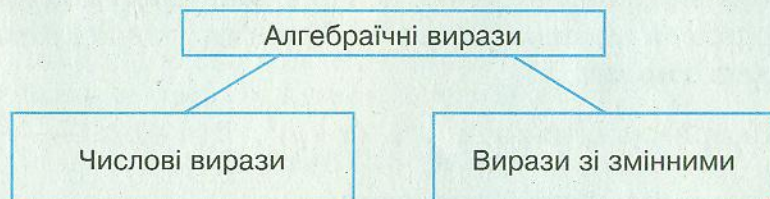
Оскільки букви можна замінити довільними числами, то ці букви називають **змінними**, а сам буквений вираз — **виразом зі змінними** (або зі змінною, якщо вона одна).

Розглянемо вираз $2x + 3$. Якщо змінну x замінити, наприклад, числом $\frac{1}{2}$, то дістанемо числовий вираз

$2 \cdot \frac{1}{2} + 3$. При цьому говорять, що $\frac{1}{2}$ — значення змінної x , а число 4 — значення виразу $2x + 3$ при $x = \frac{1}{2}$.

Числові вирази та вирази зі змінними називають **алгебраїчними виразами**.

Числові вирази та вирази зі змінними називають алгебраїчними виразами.

Розглянемо дві групи алгебраїчних виразів:

I група

$$x - y^3$$

$$\frac{a}{4}$$

$$\frac{1}{3}b^2 + 5a$$

$$\frac{mn}{7}$$

II група

$$\frac{1}{x}$$

$$\frac{a}{(a+b)^2}$$

$$\frac{m}{n+3}$$

$$5 - \frac{x}{y^2}$$

Вирази кожної групи містять такі дії: додавання, віднімання, множення, піднесення до степеня, ділення. Однак вирази першої групи не містять ділення на вирази зі змінними. Вирази першої групи називають **цілими виразами**. Вирази другої групи не є цілими.

У 7 класі ми вивчатимемо цілі вирази.

ПРИКЛАД ■ Значення змінних a , b і m такі, що $a - b = 4$, $m = -5$. Чому дорівнює значення виразу $7bm - 7am$?

Розв'язання. Використовуючи розподільну та сполучну властивості множення, отримуємо:

$$7bm - 7am = 7m(b - a) = 7 \cdot (-5) \cdot (-4) = 7 \cdot 20 = 140.$$

Відповідь: 140. ◀

1. Як інакше називають буквени вирази? 2. Які вирази називають алгебраїчними? 3. Які алгебраїчні вирази називають цілими?

ВПРАВИ

1.° Знайдіть значення числового виразу:

1) $0,72 + 3,018$;   3) $1,8 \cdot 0,3$;   5) $72 : 0,09$;

2) $4 - 2,8$;   4) $5,4 : 6$;   6) $9 : 4$.

2.° Чому дорівнює значення виразу:

1) $\frac{1}{3} + \frac{5}{6}$;   5) $\frac{46}{75} : \frac{23}{45}$;   9) $6 - 1\frac{3}{5}$;

2) $\frac{3}{7} - \frac{2}{9}$;   6) $\frac{2}{3} : 4$;   10) $4\frac{2}{7} - 1\frac{4}{9}$;

3) $\frac{7}{16} \cdot \frac{8}{35}$;   7) $10 : \frac{5}{11}$;   11) $8\frac{3}{4} \cdot 1\frac{3}{14}$;

4) $\frac{4}{9} \cdot 18$;   8) $2\frac{3}{8} + 4\frac{1}{6}$;   12) $1\frac{3}{5} : 5\frac{1}{3}$?